

Dansk investeringseventyr i Armenien

'Ingen kvaler, de fattige betaler'

En særlig forretningskonstruktion blander almindelige danskeres skatte- og pensionskroner ind i et kritisabelt mineprojekt i Armenien. Modellen er vidt udbredt, men udgør en gælds-fælde for fattige lande, ifølge kritikere.

ARMENIEN

af Jens Malling, journalist

At bidrage til at skabe økonomisk vækst i Danmark. Sådan beskriver det statslige EKF Danmarks Eksportkredit sit formål. EKF er offentligt ejet og benytter en særlig forretningskonstruktion for at hjælpe dansk erhvervsliv godt på vej i udlandet. At bidrage til at skabe økonomisk vækst via EKF's model her i Nordeuropa – eller med en beslægtet betegnelse akkumulere kapital – støder dog på kritik.

Ulandsorganisationer og eksperter i udviklingsbistand mener, at EKF skaber rigdom i Danmark på bekostning af fattige lande.

EKF hjælper danske virksomheder ved at garantere deres investeringer i udlandet med almindelige danskeres skattepenge. Hvordan EKF konkret hjælper dansk erhvervsliv, er opførelsen af kobberminen i det nordlige Armenien et eksempel på.

I 2013 blev det offentligt kendt at PensionDanmark sagde ja til at stille sine penge til rådighed for mineprojektet – 350 millioner kroner.

For at beskytte sig mod at noget skulle gå galt i Armenien, 'forsikrede' PensionDanmark sig hos statens EKF Danmarks Eksportkredit. På den måde bliver almindelige danskeres skatte- og pensionskroner indblandet i det armenske forretningseventyr. Modellen for finansieringen af minen bliver forklaret af kommunikationschef i EKF, Mogens Agger Tang:

– PensionDanmark lånte i 2013 cirka 350 millioner kroner til den russiske bank VTB. Pengene skulle VTB bruge til at yde et lån til sin kunde, mineselskabet Teghout CJSC (mineselskabet er en del af Vallex Group, red.) til køb af udstyr fra FLSmidth. Ifølge aftalen skal VTB Bank betale pengene tilbage til PensionDanmark i løbet af cirka 10 år. EKF har stillet en garanti til PensionDanmark, som betyder, at EKF dækker et eventuelt tab, hvis VTB Bank mod forventning ikke kan tilbagebetale lånet som aftalt.

Direktør for PensionDanmark Torben Møger Pedersen glædede sig over at garantien indebærer "et afkast til medlemmerne pænt

Fabriksbygningerne, som FLSmidth opførte i mineområdet i Teghut. Faciliteterne blev taget i brug i 2014. Pension Danmark har stillet 350 millioner kroner til rådighed for Vallex Group via et lån i en russisk bank. EKF Danmarks Eksportkredit garanterer at pensionskassen får pengene retur.

📷 Jens Malling

Princippet bag denne slags forretninger kunne man kalde 'ingen kvaler, de fattige betaler'.

LARS KOCH, DIREKTØR FOR OXFAM IBIS

over obligationsrenten", ifølge en pressemeddelelse fra 2013.

Finansieringen var betinget af, at det armenske mineselskab Vallex brugte beløbet til at købe udstyr af det danske ingeniørfirma

FLSmidth, hvor PensionDanmark i 2014 ejede for 45 millioner kroner aktier. PensionDanmark opererer med betydelige tyngde i det lille land i Kaukasus – selskabets formue er tre gange større end Armeniens bruttonationalprodukt.

I takt med at verdensmarkedsprisen på kobber falder, virker det mere og mere sandsynligt at Vallex ikke kan betale lånet tilbage til den russiske bank. Hvilke konsekvenser det får, og om EKF's garanti eventuelt træder i kraft, så danske skattebetalere må hoste op og betale for forretningseventyret i Armenien, har EKF i første omgang taget forholdsregler imod:

– Om mineselskabet betaler sit lån til VTB eller ej er ikke afgørende for, om PensionDanmark får sine penge fra den russiske bank.

Det er et mellemværende mellem minen og banken, siger Mogens Agger Tang.

SKABER GÆLD

Kobberminen i Armenien åbnede i december 2014, men det danskfinansierede projekt stødte på massiv lokal modstand. Eksperter, aktivister, landsbyboere og organisationer prøvede at forhindre det. De kritiserede beslutningsprocessen for at være gennemsyret af korruption og advarede mod store miljødelæggelser.

Arbejdsforholdene på et nærliggende anlæg til at forarbejde kobberet har vist sig at være horrible. Hundrevis hektar skov er blevet fældet, nærliggende floder forurenede.

Over hundrede småbønders jord er blevet eksproprieret under tvivlsomme omstændigheder, flere sager er endt for den Europæiske Menneskerettighedsdomstol. Chef for social ansvarlighed i EKF, Claus Primdal Sørensen, forholder sig til kritikken.

Kan du forstå, hvis danske skatteborgere ikke vil have deres penge indblandet i sådan et projekt?

– Vores indgang til projektet var, at det her skal ske på en ansvarlig måde. Derfor har vi fra starten sagt, at det skal holdes op mod de internationale krav. Det har vi så stillet som krav. Vi er med i projektet, fordi det skal gøres på en ansvarlig måde. Det er derfor vi har stillet krav, og derfor følger vi op på at de overholdes, siger CSR-chefen.

Det armenske civilsamfunds indvendinger mod danskernes mineprojekt kan ses i lyset af rapporten 'Exporting goods or exporting debts? Export Credit Agencies and the roots of developing country debt' fra 2011. Det fremgår at mange vesteuropæiske lande har deres egen eksportkreditfond, der hjælper netop deres erhvervsliv.

Modellen med eksportkreditfondene udgør ofte en gælds-fælde for fattige lande.

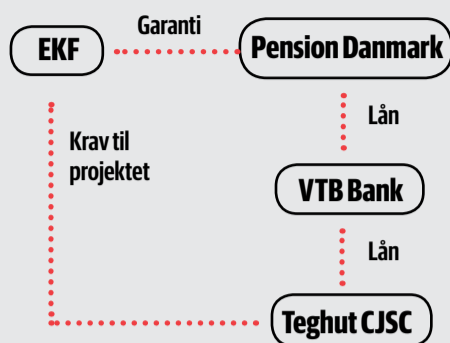
LARS KOCH, DIREKTØR FOR OXFAM IBIS

I Holland hedder den Atradius, i Sverige hedder den Exportkreditnämnden, i Norge går den under navnet Garanti-instituttet for eksportkredit. Schweiz, Belgien samt en lang række andre lande har lignende statsejede organisationer. Fælles for dem er ifølge rapporten at:

"Eksportkreditfonde er institutioner, der har til formål at støtte eksportindustrien i deres hjemlande. De udsteder kredit- eller kreditgarantier til offentlige eller private købere, ofte i udviklingslande. Eksportkreditfonde er derfor institutioner, der skaber gæld. De lån, de opretter, er imidlertid drevet af eksportørernes og deres hjemlandes interesser, snarere end tanke for om lånene er nyttige for værtslandene, hvor køberne er baseret."

Ifølge forfatterne afslører en lang række eksempler, at "alt for ofte har finansielle transaktioner garanteret af eksportkreditfonde haft skadelige virkninger på udvikling,

EKF's forretningsmodel

miljø og bidraget til alvorlige krænkelse af menneskerettighederne.”

Er det det, der er sket i Armenien? Lars Koch – direktør for Oxfam Ibis – mener ja. Han tilslutter sig rapportens kritik og uddyber:

– Der sker typisk det, at hvis et privat selskab i et land i det globale syd ikke kan betale lånet tilbage, så sendes regningen videre til det lands regering. Der er typisk en statsgaranti fra modtagerlandet på eksportkreditter. Det vil sige, at et ofte i forvejen forholdsvist fattigt land forgælder sig til EKF Danmarks Eksportkredit, altså de facto den danske stat.

Alt for ofte har finansielle transaktioner garanteret af eksportkreditfonde haft skadelige virkninger på udvikling, miljø.

EURODAD-RAPPORT FRA 2011

Den slags forløb får rapportens forfattere til at konkludere:

”At kræve at skatteydere i fattige land tilbagebetaler lån med særdeles tvivlsom legitimitet, leder ikke blot nødvendige ressourcer bort fra investeringer i sociale ydelser og udviklingsprojekter, men placerer disse gældsafdrag i en juridisk og moralsk gråzone.”

– Princippet bag denne slags forretninger kunne man kalde ’ingen kvaler, de fattige betaler’, siger Lars Koch, der har erfaring med Danmarks Eksportkredits aktiviteter fra Nigeria og Sudan.

Den særlige forretningskonstruktion, hvor eksportkreditfonde arbejder for at skabe økonomisk vækst – eller med en beslægtet betegnelse akkumulere kapital – i deres hjemlande, ligger til grund for størstedelen af gælden fra udviklingslande til europæiske regeringer, ifølge rapporten.

I 2016 står eksportkreditfonde på verdensplan for finansiering for mere end 400 milliarder dollars i eksporttransaktioner.

– Modellen med eksportkreditfondene udgør ofte en gældsfløde for fattige lande, siger Lars Koch.

Claus Primdal Sørensen svarer på kritikken fra rapporten og Lars Koch:

– Det er helt rigtigt at EKF’s rolle er at hjælpe danske virksomheder i forbindelse med deres eksport. Det gælder for EKF og det gælder for andre landes eksportkreditfonde i forhold til deres virksomheder, siger han og tilføjer:

– Når vi går ind i et projekt for at hjælpe danske virksomheder med eksport, så skal det gøres på en ansvarlig måde. Der er nogle regler, der siger, at vi skal anvende internationale standarder for miljø og social bæredygtighed. Det stiller vi som krav. Og det er det, vi følger op på. I forhold til de lokale i Armenien, så er vi af den holdning, at det er bedre, at vi er med og holder fast i de her krav, end hvis vi ikke var med. For mineprojektet kører under alle omstændigheder. Så der kan EKF være med til at sørge for, at projektet skal op-

Beboer fra landsbyen Teghut, hvor den dansk finansierede kobbermine ligger

📷 Jens Malling

fylde nogle højere standarder, frem for hvis EKF ikke deltog.

HEMMEIGHEDSKRÆMMERI

Rapporten beskriver europæiske eksportkreditfonde som ekstremt lukkede organisationer og prøver at forklare hvorfor:

”Information om roden til udviklingslandenes gæld bliver holdt skjult. Forsvarere af denne mangel på gennemsigtighed hævder, at de kommercielle interesse, der er involveret, er for følsomme til at komme frem i offentligheden.”

EKF bestræber sig på at være en ”fortrolig og fleksibel samarbejdspartner for dansk erhvervsliv”. Det lever den statslige institution også op til i Armenien. Selvom danske skattebetalere risikerer at må hoste op med 350 millioner kroner, hvis noget går galt i den sindrige forretningskonstruktion mellem EKF, PensionDanmark, FLSmidth, den russiske bank og det armenske mineselskab, kan den danske offentlighed ikke få mere at vide.

– Vi ikke har mulighed for at svare detaljeret på spørgsmål om økonomien i projektet. Det skyldes, at EKF i henhold til ’Lov om EKF – Danmarks Eksportkredit’ skal sikre fortrolighed om de forretninger, vi deltager i. Det skal vi, fordi vores kunder og samarbejdspartnere skal kunne give os indsigt i alle de økonomiske og forretningsmæssige forhold, vi har brug for, uden at skulle frygte, at følsomme oplysninger af betydning for deres økonomi og konkurrenceforhold bliver offentliggjort. EKF er derfor også undtaget for Lov om offentlighed i for-

valtningen for så vidt angår de forretninger, vi deltager i, siger EKF’s kommunikationschef Mogens Agger Tang.

Ifølge direktøren for Oxfam Ibis er der for meget hemmelighedskræmmeri omkring Danmarks Eksportkredit.

Jeg håber det fører til offentlig kritik af EKF, og at organisationen så i fremtiden hanker op i sig selv.

OLUF JØRGENSEN, EKSPERT I MEDIJURA

– EKF er undtaget fra loven om offentlighed. Ofte kan ingen få at vide, hvad der foregår i organisationen, siger Lars Koch og fortsætter:

– Eksportkreditter der blev givet helt tilbage i 1970’erne, bliver holdt hemmelige. Det er absurd, særligt når man tænker på at danske skatteborgeres penge er indblandet.

Vi rettede en ansøgning om aktindsigt til EKF via miljøoplysningsloven for at komme til bunds i fondens kontroversielle mineprojekt i det lille land i Kaukasus. Vi ville gerne have haft aktindsigt i ”samtlige dokumenter, der indeholder oplysninger om Eksportkreditfondens engagement i Armenien vedrørende minedrift”.

📌 KOBBERPROJEKTET I ARMENIEN

■ I 2013 involverede EKF Danmarks Eksportkredit, det traditionsrige danske ingeniørfirma FLSmidth og pensionselskabet PensionDanmark sig i anlæggelsen af en kobbermine i Armenien. Med EKF og PensionDanmark i ryggen kunne det armenske mineselskab Vallex købe udstyr af FLSmidth til en værdi af 350 millioner kroner.

■ Minen har enorme konsekvenser for det omkringliggende samfund. En dæmning, der indeholder millioner ton giftigt affald fra minen, er i fare for at bryde sammen og begrave dele af en nærliggende landsby. Flere hundrede hektar oprindelig skov med et væld af truede dyrearter i den tidligere naturskønne region er blevet fældet, og floder forurenede.

■ Lokale småbønder har fået frataget deres jord for at give plads til minen og er ikke blevet kompenseret ordentligt ifølge deres advokat. Deres sager venter nu på afgørelser ved den Europæiske Menneskerettighedsdomstol.

■ Kobberet fra danskfinansierede mineprojekt forarbejdes på et nærliggende smelteri under forhold, som ekspert kalder ”horrible” og i strid med internationale retningslinjer.

■ Både inden, under og efter opførelsen af minen protesterede det armenske civilsamfund mod projektet. Alligevel besluttede de danske virksomheder at gennemføre det.

EKF undlod at udlevere flere dokumenter, der fortalte om store potentielle miljødelæggelser som følge af mineprojektet i Armenien – et brud på miljøoplysningsloven, ifølge ekspert i mediejurat Oluf Jørgensen:

– Alle oplysninger, som EKF har, om både faktiske og mulige påvirkninger af miljøet, dem har I ret til aktindsigt i. EKF overtrådte klart miljøoplysningsloven ved at hemmeligholde henvendelser fra armenske ngo’er til EKF og Udenrigsministeriet i Danmark, da I anmodede om aktindsigt i sagen, siger han.

Om den måde EKF behandlede ansøgningen om aktindsigt, siger CSR-chef Claus Primdal Sørensen:

– Der har på intet tidspunkt været en intention at forholde jer information. Der er bare rigtig, rigtig meget. Så det var egentlig tænkt som en service, der skulle fortælle ’her er, hvad situationen er nu’. Vi udleverer gerne, hvad vi har, det er slet ikke det.

At EKF tilbageholdt relevante oplysninger i den journalistiske arbejdsproces er dog problematisk, ifølge Oluf Jørgensen:

– Jeg håber det fører til offentlig kritik af EKF, og at organisationen så i fremtiden hanker op i sig selv. Det bør have en præventiv effekt, siger ekspert i mediejurat, der vurderer, at det kan være en sag for Folketingets Ombudsmand:

– Ombudsmanden kan give EKF en belæring, og det er jo det virksomheden trænger til.

Først senere og af andre veje har vi fået adgang til de dokumenter, som EKF ikke udleverede.

– Uigennemsigtigheden omkring EKF’s operationer er bekymrende – og ikke kun på miljøområdet, siger Lars Koch.

”EKF er således ikke blot til gavn for de virksomheder, vi hjælper, men også for dansk økonomi,” skriver Danmarks Eksportkredit et sted i sit eget materiale.

Efter redaktionens deadline har EKF besøgt minen og påpeget problemerne overfor mineselskabet.

Dette er den sidste i en serie på i alt seks artikler om konsekvenserne af en kobbermine, som den danske Eksportkreditfond, PensionDanmark og FLSmidth har været med til at anlægge i Armenien. De fem første blev bragt den 18. august, 25. august, 8. september og 17. september. De udgives i samarbejde med Onlinemagasinet Eftertrykket.